

KİTAP TANITIMI

Tefsîru Âyeti “Zahera’l-Fesâdu fi’l-Berri ve’l-Bahr”

(Saraybosna Gazi Hüsrev Kütüphanesi El Yazması Eserler 3655/2 nu.da
Kayıtlı Eser)

Burhan BALTACI*

Saraybosna Gazi Hüsrev Kütüphanesi El Yazması eserler 3655/2 nu.da vr. 51b-54a’da kayıtlı Yazma Ayet Tefsiri isimli eser Rum suresi 30/41. ayet olan “ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا” ayetin tefsiridir. Kütüphanenin internet sayfasındaki taramada eserin ismi “Tafsîr Âye ğahare al-Fasâd fî Al-Barr va al-Baħr (Tefsîru Âyeti Zahera’l-Fesâdu fi’l-Berri ve’l-Bahr)” şeklindedir. Arapça olan eserin yazarı bilinmemektedir. Eserin müstensihî el-Hâc Ahmed b. Muhammed el-Mostârî bilgisine ulaşılmaktadır. Bu bilgi basılı katalogda bulunmamaktadır.

Katalogdaki ismi Arapça olarak “تفسير الآية ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ” şeklindedir. Eserin başlangıcı katalogda “الحمد لله حق حمده و الصلوة على اشرف انبيائه و رسله محمد و اله و صحبه و سائر امته و بعد قال الله سبحانه و تعالى في سورة الروم بيانا سبب عقوبته عصانه ... ظَهَرَ الْفَسَادُ” şeklinde yer alır. İçinde bulunduğu *Mecmua*’nın 51b-54a varakları arasındadır. Katalogda “51b-54” şeklinde bu bilgi yer almaktadır. 54a sayfasında “54” yazması sebebiyle bu şekilde yer verilmiştir (Fajić, 1991, III, 93). Doğrusu “51b-54a” şeklinde olmalıdır.

Katalog numarası 2102/2’dir. Katalogda “Müstensih önceki bölündeki ile aynıdır,” bilgisi verilmiştir. Katalogdaki bir önceki eserde ise müstensih bilgisi olarak “al-hagg Ahamad b. Muhammad al-Mostari (el-Hâc Ahmed b. Muhammed el-Mostârî)”, istinsah yeri Mostar, istinsah tarihi olarak da 1203/1788 yılı Şaban ayının ortası belirtilmiştir (Fajić, 1991, III, 93).

* Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü Tefsir Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, e-posta: baltaci@kastamonu.edu.tr
ORCID: 0000-0001-5990-7131

Eserde öncelikle besmele, hamdele ve salveleden sonra ayette ifadesini bulan “*düzen bozuldu* (ظَهَرَ الْفَسَادُ)” ayetinin tefsiri yapılmıştır. Ayetteki bozulmadan nelerin anlaşılacağı ile ilgili olarak müfessir kuvvetli veya zayıf kabul ettiği çeşitli yorumları ve görüşlerini (ticarete, ziraatta vb. bozulmalar gibi) bizlerle paylaşmıştır. Ardından ayetin “*karada ve denizde*” ifadelerinin neler olabileceği hakkında yorumlara yer vermiştir. Burada yer verdiği bazı yorumların ayetin anlam açısının dışında kalabilecek yorumlar olduğunu da ifade etmek gerekmektedir. Bu bölümde müfessirin verdiği bazı bilgileri genel geçer bilimsel veriler olarak görmemek, kendi zamanı ve şartları içerisinde edindiği dönemsal bilgi birikiminin okuyucuya aktarılması olarak kabul etmek daha yerinde olacaktır.

Ayet tefsir edilirken isnadı belirtilmeksizin çeşitli rivayetlere atıf yapılmaktadır. Bunlardan en önemlisi bu risalenin omurgasını teşkil eden Huzeyfe b. el-Yemân (ö. 36/656) rivayetidir. Yazar uzunca olan bu rivayet üzerinde okuyucularına nasihat etme çabası içerisindedir. Rivayetin ana fikri karada ve denizdeki bozulmanın insanın bozulmasının bir sonucu olduğudur. İlaveten sahabeden Hz. Ömer (ö. 23/644) ve Hz. Abbâs (ö. 32/653) arasında geçen bir hadiseye atıf yapılmaktadır.

Sahabeden İbn Mes’ûd (ö. 32/652-53) ve Ebû Zerr el-Gıfârî’ye (ö. 32/653) ayrı ayrı yapılan iki atıfta ise -ki eserin sonlarına doğrudur- insanın, bozulmanın sebebi olmakla beraber, tövbe etmesi neticesinde ahirette Allah tarafından günahlarının affedileceği ve hatta iyiliklere döndürüleceğine dair rivayete yer verilmiştir. Bu Kur’ân bütünlüğüne de uygun bir sonlandırma olmuştur. İlaveten Sa’d b. Ebî Vakkâs (ö. 55/675) ve Ka’b el-Ahbâr’dan (ö. 32/652-53 [?]) da rivayetler mevcuttur.

Eserde fakih, müfessir ve sûfî olan Ebû'l-Leys es-Semerkandî’ye (ö. 373/983) de bazılarında “Fakîh” ifadesiyle adı anılmaksızın birkaç defa atıf yapılmaktadır. Buradan hareketle müellifin amelde Hanefî, itikatta Mâturîdî mezhebine mensup olduğuna dair bir kanaat ortaya koyabiliriz.

Eserin işârî tefsir boyutu da bulunmaktadır. Tasavvufî açıdan ayetlerin yorumlanmasına ad olan işâri yorumlara da eserde yer verilmiştir. Müellif önemli mutasavvıflardan Şakîk el-Belhî’nin (ö. 194/810), ilk zahitlerden Mâlik b. Dînâr’ın (ö. 131/748’den önce) görüşlerine atıfta bulunmuştur. Tebe-i Tabiin neslinin önemli isimlerinden Süfyân es-Sevrî (ö. 161/778) de müellifin atıf yaptığı kimselerdendir.

Sonuç olarak eserde kendi dönemine ait bazı bilimsel izahlara yer vermesi hasebiyle bilimsel yorum izleri görülmeyle beraber eser, işâri tefsirin özel-

liklerine yakındır. Müellif muhataplarını/okuyucularını vaaz ve nasihat üslubu içerisinde bir ayet tefsiri üzerinden eğitmeyi amaçlamaktadır. Çok sık yer almasa da eserde geçen “Kardeşlerim, biliniz ki,” gibi ifadeler bunun önemli bir göstergesidir. Her ne kadar ayetin yorumunda denizdeki ve karadaki bozulmanın sorumluluğu başlangıçta insanın ve hatta inanan insanın üzerine yüklense de sonunda insan/inanan, tövbe olgusu kendisine hatırlatılarak üzerine yüklenen bozulmanın sorumluluğu altında ezilmekten kurtarılmaktadır. (Katalog verileri için kaynak: Fajčić, Z. (1991). *Katalog Arapskih, Turskih i Perzijskih Rukopisa*, Sarajevo.)

